

APSTIPRINU:

Kultūras ministre
Dace Melbārde

Sabiedrības integrācijas departamenta direktores
Solvitas Vēveres

**Informatīvais ziņojums
par Latvijas romu integrācijas politikas pasākumu īstenošanu 2014. gadā**

Saīsinājumi:

EEZ	Eiropas Ekonomikas zona
EK	Eiropas Komisija
EP	Eiropas Padome
ES	Eiropas Savienība
ESF	Eiropas Sociālais fonds
JSPA	Jaunatnes starptautiskā programmu aģentūra
IZM	Izglītības un zinātnes ministrija
KM	Kultūras ministrija
LM	Labklājības ministrija
LR	Latvijas Republika
MK	Ministru kabinets
NVA	Nodarbinātības valsts aģentūra
NVO	Nevalstiskā organizācija
PMLP	Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde
SIF	Sabiedrības integrācijas fonds
VIAA	Valsts izglītības attīstības aģentūra
VM	Veselības ministrija

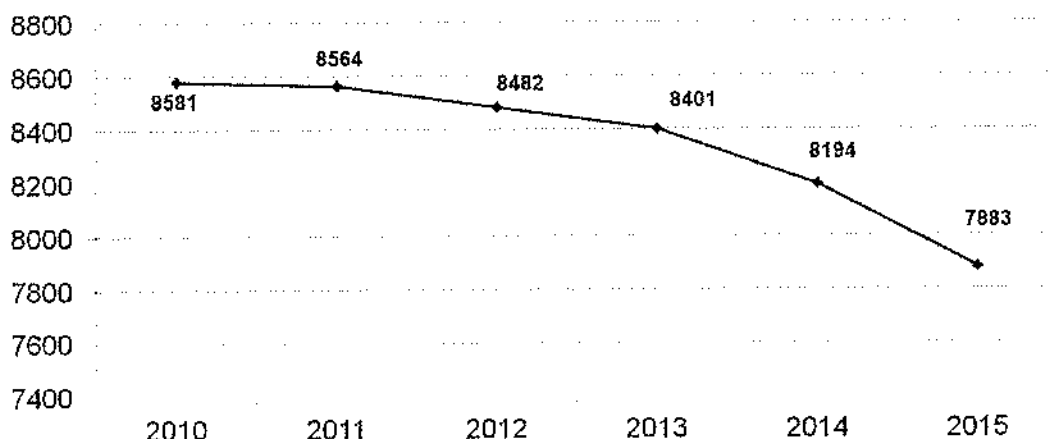
Informatīvais ziņojums par Latvijas romu integrācijas politikas pasākumu īstenošanu 2014.gadā (turpmāk – ziņojums) ir sagatavots saskaņā ar Romu integrācijas politikas īstenošanas un koordinācijas konsultatīvās padomes nolikuma 4.2.punktu (apstiprināts KM 2012.gada 6.jūlijā, nr.6-4-18).

Ziņojums sagatavots balstoties uz KM rīcībā esošo informāciju un līdzatbildīgo valsts iestāžu (IZM, LM, VM, SIF) sniegto informāciju. Ziņojuma sagatavošanā ir izmantota informācija no Latvijas pašvaldību iestādēm, izmantojot KM 2014.gada 22.oktobrī izveidoto Reģionālo (pašvaldību) ekspertu tīklu romu integrācijas jautājumos, kā arī no NVO, t.sk. romu NVO, kas darbojas romu integrācijas jomā.

Vispārējā statistika:

Saskaņā ar PMLP iedzīvotāju reģistra statistikas datiem pēdējo piecu gadu laikā ir novērojams Latvijā reģistrēto romu iedzīvotāju skaita samazinājums. Uz 2015.gada 1.janvārī Latvijā ir reģistrēti 7883 romu tautības cilvēki, – no tiem astoņi ir reģistrēti kā Latvijas bezvalstnieki un divi kā Latvijas bēgļi.¹ No visiem Latvijā dzīvojošiem romiem 94,4% ir Latvijas pilsoņi.

Latvijā reģistrēti romu tautības cilvēki

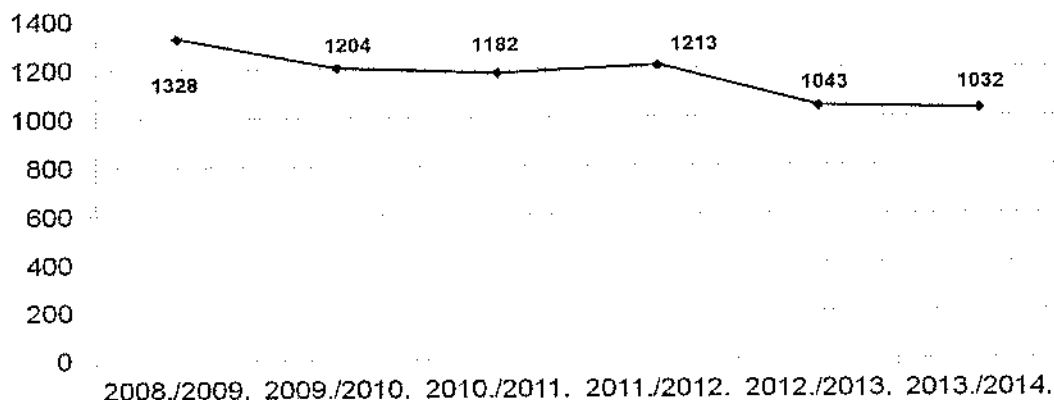

Avots: PMLP, 2015.

Tomēr pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem 2014.gadā Latvijā dzīvoja 5594 romu tautības cilvēki, kas ir par 312 cilvēkiem mazāk nekā 2013.gadā (5906 cilvēki). Šie dati atšķiras no PMLP datiem. Pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem Latvijā dzīvo par 2600 romiem mazāk nekā ir reģistrēti PMLP iedzīvotāju reģistrā. Tas izskaidrojams ar to, ka daudzi romu tautības iedzīvotāji ir devušies uz ārvalstīm ekonomisku iemeslu dēļ un tāpat kā liela daļa pārējo aizbraucēju neregistrē šo faktu PMLP.

Pēc IZM datiem 2013./2014.mācību gadā izglītības iestādēs mācījās 1032 romu bērni, kas ir 0,4 % no visiem izglītojamajiem Latvijas skolās.

Romu skolēnu skaits izglītības iestādēs

Avots: IZM, 2015.

¹ Latvijas iedzīvotāju sadalījums pēc nacionāla sastāva un valstiskās piederības, PMLP, 2015.

1.tabula. Romu tautības reģistrēto bezdarbnieku skaits un to raksturojums 2014.gada 31.decembrī

Sadalījums pēc grupām		Kopā	% no kopēja romu reģistrēto bezdarbnieku skaita
Bezdarba ilgums	līdz 12 mēnešiem	318	50,6
	1-3 gadi	145	23,0
	3 gadi un vairāk	166	26,4
Izglītības grupa	pamatizglītība un zemāk par pamatzglītību	591	89,2
	vispārējā vidējā izglītība un profesionālā izglītība	50	7,9
	augstākā izglītība	0	0
	nav norādīta	18	2,9
Vecuma grupa	15-24	69	11,0
	25-39	200	31,8
	40-54	255	40,5
	55 un vairāk	105	16,7
Kopā		629	100

Avots: LM, 2015.

LM sniegtā informācija (1.tabula) parāda, ka starp romu tautības reģistrētajiem bezdarbniekiem lielākais īpatsvars ir romiem ar pamatzglītības un zemākas izglītības līmeni (89,2%) 25 līdz 54 gadu vecuma grupā (72,3%). 26.4% reģistrēto romu ir ilgstoši bezdarbnieki (vairāk par trīs gadiem). Salīdzinājumā ar 2013.gada datiem, kad bija reģistrēti 658 romu tautības bezdarbnieki, 2014.gadā šis skaits ir nedaudz samazinājies (par 29 cilvēkiem).

Romu integrācijas politikas īstenošanas konsultatīvās padomes darba koordinācija

2014.gadā ir notikušas divas Romu integrācijas politikas īstenošanas konsultatīvās padomes (turpmāk – Romu padome) (izveidota ar KM 2012.gada 24.augusta rīkojumu Nr.6 - 1-205) sēdes (30.04.2014.,² 20.11.2014.).

Romu padomes sēžu ietvaros tika apspriesti jautājumi par romu integrāciju un sniegta informācija, tai skaitā par:

- Eiropas finanšu instrumentu un valsts budžeta līdzekļu pieejamību romu integrācijai 2014.gadā, kā arī par romu integrācijas provizoriskiem atbalsta pasākumiem izglītības un sociālās iekļaušanas jomā darbības programmas „Izaugsme un nodarbinātība” (2014. – 2020.) ietvaros;³
- Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu rīcības plānu 2014.-2016.gadam, kur iekļauti arī pasākumi romu integrācijas jomā;
- projekta „Dažādi cilvēki. Atšķirīga pieredze. Viena Latvija” romu integrācijas aktivitāšu rezultātiem EK nodarbinātības un sociālās solidaritātes programmas „PROGRESS” ietvaros, kā arī par 2014.gadā īstenoto romu un ne-romu NVO projektu rezultātiem EEZ finanšu instrumenta programmu „NVO fonds” un KM finanšu atbalsta ietvaros;

² Romu padomes sēde notika Romu mākslas un vēstures muzejā (Kaļķu ielā 10, Rīgā).

³ 2014.gadā 16.jūlijā KM nosūtīja informācijai Romu padomes locekļiem no LM, NVA un IZM Jaunatnes departamenta saņemtas informācijas kopsavilkumu par darbības programmā “Izaugsme un nodarbinātība” minētajiem ES fondu specifiskajiem atbalsta mērķiem (SAM) 2014.-2020.gada periodā. Turklāt Romu padomes sēdē LM, NVA un IZM pārstāvji informēja padomes locekļus par aktualitātēm šajos jautājumos.

- Latvijas pašvaldību iniciatīvām romu integrācijas jomā, kas ir balstītas uz informatīvās analīzes rezultātiem par romu integrācijas aktivitātēm Latvijas pašvaldībās (sagatavoja un prezentēja VARAM);
- NVA pasākumiem, kas attiecināmi uz nodarbinātības veicināšanu, kā arī par romu bezdarbnieku situāciju Latvijā;⁴
- pētījuma „Vajadzību izvērtēšanas ziņojums par etnisko minoritāšu (romu) pusaudži un jaunieši” rezultātiem projekta „Sievietes, etniskās minoritātes un palīdzība no narkotikām atkarīgām personām” ietvaros, ko 2014.gadā īstenoja biedrība „Papardes zieds”.⁵

Romu padomes sēžu laikā notika arī apspriede un viedokļu apmaiņa par Ārvalstu organizācijas „Starptautiskā Romu Apvienība” pārstāvniecības programmas koncepciju „Romu ciemati”.⁶

Romu padomes locekļi regulāri tika informēti par aktualitātēm romu integrācijas jomā kā nacionālajā, tā arī ES līmenī, piemēram, par politikas dokumentiem, ziņojumiem un rekomendācijām, starptautiskā līmeņa pasākumiem, labās prakses piemēriem, atklātajiem projektu konkursiem u.c.

2014.gada 30.aprīlī Romu padomes sēdē tās locekļi bija aicināti apspriest un rakstiski sniegt savus priekšlikumus, lai izstrādātu nacionālo romu integrācijas pasākumu kopumu Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012. – 2018.gadam (turpmāk – pamatnostādnes) rīcības plāna 2014.-2016.gadam izstrādes ietvaros. 2014.gada oktobrī tika izstrādāts pasākumu plāna projekts romu integrācijai nākamajam posmam (2014. – 2016.), kurā iespēju robežās tika ņemti vērā EK 2013.gada 9.decembra ieteikuma un EK 2014.gada 4.aprīļa ziņojuma rekomendācijas Latvijai, kā arī Eiropas Kopienas nodarbinātības un sociālās solidaritātes programmas „PROGRESS 2007-2013” projekta “Dažādi cilvēki. Atšķirīga pieredze. Viena Latvija” ietvaros izstrādātie ieteikumi KM romu izglītības jomā,⁷ Tiesībsarga priekšlikumi (iesniegti KM 04.08.2014.), līdzatbildīgo ministriju (IZM un LM) pamatnostādņu rīcības plāna saskaņošanas procesā sniegtie priekšlikumi un precizējumi, turklāt arī KM iepriekšējā prakse romu integrācijas jomā. 2014.gada 20.novembra romu padomes sēdē dalībnieki bija aicināti iepazīties ar izstrādāto pasākumu kopuma plāna projektu un sniegt savas priekšlikumus.⁸

Sākot ar 2015.gadu aktivitātes romu integrācijas jomā tiks īstenotas atbilstoši pamatnostādņu rīcības plānam 2014. – 2016.gadam.

KM mājas lapā sadaļā par romiem sabiedrībai ir pieejami aktuālie nacionālā un starptautiskā līmeņa dokumenti, Romu padomes sēžu protokoli un materiāli, informatīvie ziņojumi par romu integrācijas īstenotajiem pasākumiem iepriekšējos gados, publikācijas u.c. materiāli (<http://www.km.gov.lv/lv/ministrija/romi.html>). Šajā sadaļā ir pieejams arī specializēts materiāls pašvaldības iestāžu darbiniekiem par romu kultūrai raksturīgajām

⁴ NVA Pakalpojumu departamenta Karjeras attīstības atbalsta nodaļas vecākā eksperte Sabīna Dzerkale piedalījās Romu integrācijas politikas īstenošanas konsultatīvās padomes 30.04.2014. sēdē, prezentējot informāciju par NVA pakalpojumiem nodarbinātības, apmācības, karjeras konsultēšanas un informācijas jomā.

⁵ Pētījums ir pieejams KM mājas lapā sadaļā „Romii”

http://www.km.gov.lv/lv/doc/nozaru/integracija/Assessment_Roma_Latvia_2014.pdf. (Skatīts 7.01.2015.).

⁶ LM un NVO „Izglītības iniciatīvu centrs” ir snieguši rakstisku viedokli Ārvalstu organizācijas „Starptautiskā Romu Apvienība” pārstāvniecības pārstāvim par „Romu ciematu” projektu. Detalizēta informācija par apspriedi ir pieejama Romu padomes 4. un 5. sēdes protokolā, kas ir atrodamā KM mājas lapā sadaļā „Romii” http://www.km.gov.lv/lv/ministrija/romi_sedes.html.

⁷ <http://www.sif.lv/images/atteli/SIF/progress/08-09-2014/Romi-secinajumi-ieteikumi-GALA.pdf> (Skatīts 24.11.2014.).

⁸ Priekšlikumi tika saņemti no NVO „Izglītības iniciatīvu centrs” un SIF.

iezīmēm, romu mediatoru darbību, labo praksi ES struktūrfondu programmu finansējuma apguvi u.c. informācija.

Atbalsts romu integrācijas aktivitātēm, t.sk. romu NVO iniciatīvām

Lai veicinātu romu integrāciju un pilsoniskās sabiedrības līdzdalību politikas īstenošanā KM atklāta projektu konkursa ietvaros regulāri sniedz valsts budžeta atbalstu konkrēti romu NVO projektiem. 2014.gadā laika posmā no 1. janvāra līdz 30. jūnijam ar KM atbalstu tika īstenoti četri romu NVO projekti, lai veicinātu romu integrāciju un paaugstinātu to līdzdalību, tai skaitā romu kultūras identitātes saglabāšanu un starpkultūru dialoga attīstību.⁹

Piemēram, Sabiedrības integrācijas biedrības „Alternatīvas” un Kultūras, sporta un jauniešu iniciatīvu centra īstenotā projekta „Vienoti dažādībā – starpkultūru dialogs: kultūra un sadzīve” ietvaros ir veiktas izglītojošas un informatīvas aktivitātes, lai sekmētu romu jauniešu un viņu vecāku līdzdalību pilsoniskās sabiedrības attīstībā Sabilē un Kandavā.¹⁰ Turklāt izveidots elektroniskais materiāls par romu kultūru, vēsturi un tradīcijām, organizēta jauniešu sporta diena un romu mākslinieciskā kolektīva uzstāšanās, kā arī rīkots diskusiju forums par dažādiem aktuālajiem romu integrācijas jautājumiem Kandavā. Šī projekta īstenošanai KM ir piešķīrusi 1424,5 euro.

Biedrības „Romu kultūras centrs” projekta „Romu informatīvais birojs” ietvaros sadarbībā ar Tiesībsarga biroju, NVA, JSPA un Rīgas Domes Labklājības departamentu ir sniegtas ap 100 informatīvās konsultācijas romu kopienas pārstāvjiem par dažādiem sociālajiem un juridiskajiem jautājumiem, lai paaugstinātu to informētības un tiesību aizsardzības līmeni. Turklāt ir sniegtas konsultācijas romu kopienas pārstāvjiem par Otrā pasaules kara romu holokausta jautājumiem, t.sk. par kompensācijas saņemšanu. Šī projekta īstenošanai KM ir piešķīrusi 1424,5 euro.

Jelgavas nacionālo kultūras biedrību asociācija sadarbībā ar Jelgavas pilsētas un rajona čigānu biedrību „Romanu čačipen” projekta „Izglītība – Romu iespēja” ietvaros ir organizējusi ārpusskolas pasākumu programmu, lai paaugstinātu romu bērniem izglītības līmeni, kā arī motivētu un atbalstītu romu vecākus viņu bērnu izglītības procesā.¹¹ Projekta galvenās aktivitātes bija: atbalsta sniegšana romu skolēniem mājas darbu sagatavošanā, kā arī romu vecāku izglītojošie pasākumi, t.sk. tikšanās ar sociālo lietu pārvaldes speciālistiem vai citiem pašvaldības speciālistiem. Projekta pasākumos ir iesaistīts 21 romu skolēns, kā arī viņu vecāki. Projekts ir īstenots sadarbībā ar Jelgavas 4.sākumskolu. Šī projekta īstenošanai KM ir piešķīrusi 1381 euro.

Savukārt, biedrības „NEVO DROM D” projekts „Zelta rociņas” bija mērķēts uz romu konkurētspējas paaugstināšanu un romu nodarbības organizēšanu, kā arī starpkultūru dialoga veicināšanu Daugavpilī. Projekta ietvaros bija organizēti šūšanas kursi romu jauniešiem, kā arī rīkotas informatīvi izglītojošas tikšanās ar NVA ekspertiem, lai pielietotu iegūtās zināšanas un prasmes praksē. Šī projekta īstenošanai KM ir piešķīrusi 1424,5 euro.

2014.gadā KM atbalstīja divus romu NVO projektus par valsts pārvaldes uzdevumu veikšanu Latvijas romu kopienas integrācijai un līdzdalības veicināšanai:

⁹ Minētais atbalsts ir sniegts atbilstoši Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012–2018.gadam 9.punkta 1.3.6.2.apakšpunktam, kas paredz veicināt dialoga attīstību starp romu kopienas pārstāvjiem, sociālajiem partneriem un nevalstiskajām organizācijām, un 2.3.5.2. apakšpunktam, kas paredz atbalstīt romu kultūras identitātes saglabāšanu un popularizēšanu.

¹⁰ <http://www.kandava.lv/aktuali/kandavas-un-sabiles--romu-iedzivotaju-forums-vienoti-dazadiba--starpkulturu-dialogs140327> (Skatīts 24.01.2015.)

¹¹ <http://www.sib.jelgava.lv/index.php?id=17711> (Skatīts 24.01.2015.)

1) biedrības „NĒVO DROM D” projektu „Sociālās situācijas uzlabošana Daugavpils novada romu kopienā un viņu integrācija aktīvajā darba tirgū” ar mērķi veicināt Latvijas romu kopienas integrāciju un līdzdalību, attīstot sadarbību starp romu kopienu un pašvaldību, tā ietvaros nodrošinot romu kopienas pārstāvjiem šūšanas un dizaina kursus un to rezultātu prezentēšanu, semināru par mikrouzņēmuma dibināšanas un tirgus ekonomikas jautājumiem, kā arī diskusiju par izglītības un nodarbinātības iespējām un citiem sociālajiem jautājumiem; organizējot romu kultūras pasākumu Starptautiskajā romu dienā 2015.gada 8.aprīlī ar romu ansambļa „Me Roma” līdzdalību. Šī projekta īstenošanai KM piešķīrusi 2500 euro.

2) biedrības „Romu Kultūras Centrs” projektu „Logs romu kultūrā” ar mērķi veicināt Latvijas romu kopienas integrāciju un līdzdalību, attīstot romu kopienas kultūras identitātes saglabāšanu un starpkultūru dialogu, tā ietvaros nodrošinot interneta mājas lapas www.romucentrs.lv pilnveidošanu, tai skaitā mājas lapas satura tulkošanu angļu valodā, materiāla sagatavošanu un mājas lapas satura papildināšanu, mājas lapas dizaina un funkcionalitātes uzlabošanu, kā arī nodrošinot interneta mājas lapas prezentāciju Romu mākslas un vēstures muzejā (Kaļķu ielā 10) un citus publicitātes pasākumus interneta mājas lapas popularizēšanai. Šī projekta īstenošanai KM piešķīrusi 2500 euro.

Abi pasākumi tiks īstenoti laika posmā no 2015.gada 1.janvāra līdz 30.jūnijam.

2014.gadā EEZ finanšu instrumenta 2009.-2014.gada programmas „NVO fonds” apakšprogrammas „NVO darbības atbalsta programma” ietvaros ir īstenoti 3 romu NVO projekti.

1) Biedrības „Romu Kultūras Centrs” projekta „Iepazīsti Latvijas romus – sagrauj stereotipus un iesaisties savstarpējā dialogā” ietvaros ir īstenoti pasākumi, kas ir orientēti uz sabiedrības informēšanu par cilvēktiesībām, starpkultūru dialoga attīstību, sabiedrības aizspriedumainas attieksmes un diskriminācijas novēršanu, īpaši jauniešu vidē, romu kultūras un vēsturiskā mantojuma apzināšanu un popularizēšanu.¹² Projekts sniedza iespēju dažādām sociālajām grupām iegūt informāciju par romu vēsturi, kultūru un tradīcijām, kā arī iesaistīties aktīvās diskusijās par cilvēktiesību un diskrimināciju novēršanas un vienlīdzības jautājumiem, skatoties caur romu situāciju. Projekta ietvaros ir organizēts jauniešu forums, kura piedalīsies 9-10.klašu skolnieki no piecām skolām (Rīgas valsts 3.ģimnāzijas; Rīgas Lietuviešu vidusskolas; Ukrainu skolas; Jankas Kupalas Rīgas Baltkrievu pamatskolas; Rīgas Itas Kozakēvičas Poļu vidusskolas) un augstskolas studenti no Baltijas Starptautiskās akadēmijas. Foruma ietvaros ir rīkots diskusiju cikls „Vai esi mans kaimiņš?” Latvijas romu kultūras iepazīšanai, kopīgai sadarbībai un savstarpējam dialogam, kurā piedalīsies gan romu un gan citu tautību jaunieši. Foruma laikā skolēniem bija iespēja iepazīties ar romu kultūru un vēsturi (aplūkot muzeja eksponātus, noskatīties dokumentālo filmu „Čigānu etīdes”), kā arī iesaistīties aktīvajās diskusijās par cilvēktiesību un diskriminācijas novēršanas jautājumiem attiecībā uz romiem. Foruma ietvaros notika arī jauniešu eseju konkurss „Ko es uzzināju jaunu par Latvijas romiem?”, kur jauniešiem tiek dota iespēja uzrakstīt savas atziņas par iegūtajām zināšanām un pieredzi esejas formātā un piedalīties konkursā par labāko eseju. Konkursa rezultāti tika apkopoti vienā materiālā un publicēti biedrības mājas lapā, bet labākās esejas saņēma veicinošās balvas (grāmatas par romu vēsturi un romu mākslinieka Kārļa Rudeviča mākslas darbu albumu).¹³

Savukārt projekta aktivitātes „Mudarīpe: atcerēties, godāt un pieminēt” ietvaros, kurā ir plānots organizēt praktiski izglītojošo diskusiju cikls plašai sabiedrībai par romu holokaustu

¹² Vairāk informācijas par projektu

[http://www.sif.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=8926:iepazisti-Latvijas-romus-%E2%80%93-sagrauj-stereotipus-un-iesaisties-savstarpeja-dialoga&catid=30:NVO-darbibas-atbalsta-programma-\(2009-2014\)&Itemid=121&lang=lv](http://www.sif.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=8926:iepazisti-Latvijas-romus-%E2%80%93-sagrauj-stereotipus-un-iesaisties-savstarpeja-dialoga&catid=30:NVO-darbibas-atbalsta-programma-(2009-2014)&Itemid=121&lang=lv) (Skatīts 24.01.2015.)

¹³ <http://sansara.weebly.com/iepaz299sti-latvijas-romus.html> (Skatīts 12.02.2015.)

Eiropā un Latvijā, ka arī sabiedrības ekspertu forumu par romu holokausta problemātiku, ir apzinātas romu holokausta liecības un dzīves stāsti, un uz tā pamata veidots informatīvais materiāls par Latvijas romu likteni Otrajā Pasaules karā. Kopā izpētīti ap 45 000 arhīvu dokumentu, lai identificētu datus par romu holokausta cietušajiem. Pēc apkopotajām liecinieku ziņām Otrā Pasaules kara laikā kopumā tika nogalināti ap 2 miljoniem romu, bet pēc ekspertu atziņām ir konstatēti tikai 500 000 romu cietušie. Latvijā pēc liecinieku ziņām bija nogalināti ap 8 000 romu, bet oficiāli ir pierādīti ap 3 000 romu noslepkavošanas gadījumi. Skaitļi variē tādēļ, ka daudziem romiem tajā laikā nebija personas apliecinātie dokumenti; turklāt tiem, kuriem bija šādi dokumenti, tajos bija norādīta cita etniskā piederība. Dokumentāli pierādīts, ka romu holokausts Otrā pasaules kara laikā ir noticis visos Latvijas apriņķos, izņemot Daugavpils, Ventspils un Talsu pilsētu, kur ir zināms, ka romu nogalināšana nenotika. Rīgas, Valkas, Madonas, Cēsu, Ilūkstes un Jēkabpils apriņķos nav ar dokumentiem pierādīts romu holokausts. Īpašs gadījums ir ar Rīgu, jo ne vācu okupācijas dokumentos, nedz Padomju krimināllietās, Rumbulas un Biķernieku lietās, nav atrasti faktiskie pierādījumi par romu iznīcināšanu, bet ir liecības, ka masveida romu iznīcināšana notika arī šajās vietās. Vācu okupācijas laikā no 1941.gada līdz 1942.gadam tika nošauti 70% no Latvijā dzīvojošiem romiem un cieta visas romu ģimenes. Detalizēti par romu holokausta datiem varēs iepazīties plānotajā pētījumā par romu holokaustu Otrā pasaules kara laikā.¹⁴

Šobrīd turpinās darbs pie arhīvos iegūto datu analīzes. Plānots organizēt izstādi, kas būs veltīta romu holokaustam Otrā pasaules kara laikā, kas papildinās romu muzeja ekspozīcijas ar jaunajiem stendiem par minēto tematiku. Šī projekta īstenošanai piešķirtais finansējums ir 42 500 euro.

2) Biedrības „Nēvo Drom D” projekta „„Soli pa solim” Romu bērnu un jauniešu konkurētspējas paaugstināšanas programma”¹⁵ mērķis ir romu bērnu un jauniešu konkurētspējas un izglītības līmeņa paaugstināšana, motivācijas veicināšana izglītoties un iegūt jaunas zināšanās, kā arī romu jauniešu un bērnu nacionālās identitātes attīstība. Projektā laikā tika (01/08/2013 – 31/07/2014) organizēti ārpuskolas pasākumi romu bērniem Daugavpils pilsētā, piemēram, romu jauniešu darbnīcas „Romfashion” un radošo ideju modes šovu. Projekta ietvaros skolotājs nodrošināja nepieciešamu atbalstu tiem romu bērniem, kuriem ir grūtības noteiktajos mācību priekšmetos (latviešu, angļu valodās un matemātikā). Tika organizētas attīstošās nodarbības (kopā 37 nodarbības), lai labāk sagatavotu bērnus mācību procesam, attīstot bērnu koncentrēšanās spējas un atmiņu. Tika organizēta zīmējumu izstāde „Pasaule romu bērnu acīs”, kuras laikā romu bērni realizēja savu radošo brīvību, kas sekmēja romu bērnu radošuma attīstību un stereotipu mazināšanos par romu tautības pārstāvjiem. Projekta ietvaros tika organizēts arī gadatirgus un modes šovs. Gadatirgū romu bērni un jaunieši pārdeva savus rokdarbus, kuri tapa projekta laikā. Savukārt modes šovā romu jaunietes prezentēja savus darbus – jaunrades tērpus un aksesuārus, kurus viņas izgatavoja šūšanas kursu laikā, iepazīstinot skatītājus ar romu tautības nacionālajiem tērpiem un to dažādību.

Visi projekta dalībnieki, piedaloties projekta aktivitātēs, ieguva jaunas praktiskās zināšanas, kuras varēs izmantot turpmākajā dzīvē. Piemēram, projekta aktivitātes veicināja dalībnieku interesi par tālākizglītību, lai turpinātu mācības skolā un pēc skolas absolvēšanas arī citās izglītības iestādēs. Neformālās izglītības pasākumi attīstīja romu bērnu sociālās iemaņas un nepieciešamās prasmes, kuras palīdzēs tiem vairāk koncentrēties mācības procesa laikā un apgūt nepieciešamo materiālu. Ar radošo procesu saistītas projekta aktivitātes

¹⁴ <http://sansara.weebly.com/projekta-norise-lv.html> (Skatīts 12.02.2015.)

¹⁵ <http://www.erfolg.lv/zavershilsya-proekt-shag-za-shagom-programma-povy-sheniya-konkurentosposobnosti-detey-i-molodezhi-romov/?lang=lv> (Skatīts 12.02.2015.)

palīdzēja romu bērniem realizēt savas radošās idejas, iemācīties efektīvi strādāt komandā un veidot savstarpējus kontaktus. Šī projekta īstenošanai piešķirtais finansējums ir 15 149 euro.

3) Biedrība „Čigānu kultūras attīstības biedrība „Me Roma”” sadarbībā ar vācu biedrību „Erfolg” īstenoja 2013.gadā uzsākto projektu „Es – Latvijas roms”, lai veicinātu romu integrāciju sabiedrībā, mazinot romu diskrimināciju, attīstot sabiedrības iecietību pret romiem, sekmējot sabiedrības saliedētību un dialogu starp dažādas tautības un kultūras pārstāvjiem Latgales reģionā.¹⁶ Projektā tika īstenotas vairākas aktivitātes: romu un latviešu kultūras tradīciju, vēstures un sadraudzības vakari (piemēram, „Romu vēsture Latvijā”, „Iemācies sasveicināties ar Latvijas romu un skaitīt romu valodā!”, „Romu tradīcijas mūsdienā Latvijā”, „Romu integrācijas problēmas Daugavpilī”, Latvijas senču tradīcijas”, „Latvijas oficiālie svētki” u.c), latviešu un romu valodas apmācības, radošās darbnīcas amatniecības iepazīšanai, dalība koncertos (piemēram, Ziemassvētku koncertā „Zvaniņš”, Starptautiskai romu dienai veltītajā pasākumā, ģimenes svētkos „ZooMaifest” un Daugavpils pilsētas svētkos), filmas uzņemšana par romu kultūras pienesumu Latvijas kultūrtelpā un projektā īstenojamajām aktivitātēm.

Piemēram, valodas apmācību ietvaros visiem interesentiem bija iespēja apgūt latviešu un romu valodu. Aktivitātes sākumā notika kursu dalībnieku valodas prasmes sākotnējā pārbaude un mācību grupu komplektācija, bet beigās notika mācību rezultātu izvērtēšana, tai skaitā dalībnieku valodas prasmes noslēguma pārbaude un kursu noslēguma pasākums, kurā tika izsniegtas apliecības par valsts valodas apguvi.

Projekta aktivitātes veicināja romu tautību bērnu un jauniešu etnisko integrāciju Latvijas pilsoniskajā sabiedrībā, sekmēja romu un latviešu kultūru dialogu, vienlaicīgi parādot savas tautības savdabību. Šī projekta īstenošanai piešķirtais finansējums ir 17 276 euro.

2014.gadā biedrība „Romu Kultūras Centrs” uzsāka sadarbību ar „Charlie Cinema School” un NVA, lai izstrādātu projektu, kas mērķēts uz romu jauniešu nodarbinātības veicināšanu un jauno profesiju (kinorežisoru, aktieru, scenāristu, TV vadītāji) apgūšanu. Projekta ietvaros paredzēts, ka romu jaunieši apgūs minētās profesijas un turpmāk varēs iesaistīties darba tirgū. Projektā ir plānots iesaistīt 28 romu jauniešus.

Sadarbības veicināšana ar Latvijas pašvaldībām

Nemot vērā ES Padomes 2013.gada 9.decembra ieteikuma „Par efektīviem romu integrācijas pasākumiem dalībvalstīs” 3.2.sadaļu un EK 2014.gada 2.aprīļa ziņojuma „Par Eiropas Savienības nacionālo romu integrācijas stratēģiju ietvara īstenošanu” dienesta darba dokumentā iekļauto rekomendāciju LR par strukturālajām prioritātēm, lai veicinātu regulāru informācijas un pieredzes apmaiņu starp pašvaldību speciālistiem romu integrācijas jautājumos un attīstītu sadarbību starp KM, pašvaldību iestādēm un romu kopienu efektīvākai romu integrācijas politikas īstenošanai, KM 2014.gada 22.oktobrī izveidoja *Reģionālo (pašvaldību) ekspertu tīklu romu integrācijas jautājumos* (turpmāk – Ekspertu tīkls).¹⁷

Ekspertu tīklā ir iesaistīti deleģētie pārstāvji no 14 pašvaldībām, t.i. no Jelgavas, Jēkabpils, Jūrmalas, Daugavpils, Rīgas, Valmieras, Ventspils, Tukuma novada, Talsu novada, Kandavas novada, Dobeles novada, Madonas novada, Limbažu novada un Rūjienas novada. Nepieciešamības gadījumā ekspertu skaitu ir iespējams paplašināt.

Ekspertu tīkla uzdevumi ir:

¹⁶ <http://www.erfolg.lv/zavershilsya-proekt-ya-latvjskij-rom/?lang=lv> (Skatīts 12.02.2015.)

¹⁷ <http://www.km.gov.lv/lv/ministrija/romi.html> (Skatīts 12.02.2015.)

- 1) koordinēt informācijas apmaiņu par labajām praksēm, iniciatīvām un situāciju romu integrācijas jomā nacionālajā un ES līmenī;
- 2) informēt, apspriest un konsultēt pašvaldību iestādes par iespējām piedalīties nacionālajā un ES līmenī pieejamo struktūrfondu un finanšu programmu apgūšanā romu integrācijas veicināšanai;
- 3) veicināt pašvaldību iestāžu un romu kopienas, tai skaitā romu NVO, sadarbību;
- 4) iesaistīt pašvaldību iestāžu speciālistus nacionālās romu integrācijas politikas pasākumu kopuma pilnveidošanā un īstenošanā.

Ekspertu tīkla darbības ietvaros KM plāno:

- 1) organizēt informatīvus pasākumus, lai mērķtiecīgi informētu pašvaldības ekspertus un romu kopienas pārstāvjus par līdzdalības iespējām ESF aktivitāšu ietvaros;
- 2) iespēju robežās koordinēt Latvijas ekspertu iesaisti dažādos starptautiskajos projektos, programmās un aktivitātēs, kā arī saikni starp pašvaldību ekspertiem, EK un ĒP *Ad hoc* ekspertu komitejas sekretariāta romu jautājumos (CAHROM) pārstāvjiem;
- 3) veicināt un iespēju robežās atbalstīt sadarbību starp romu NVO un pašvaldību iestādēm;
- 4) apkopot romu integrācijas labākās prakses un iniciatīvas, kā arī informāciju par romu stāvokli Latvijas pašvaldībās un izplatīt šo informāciju Romu padomē un plašākajā sabiedrībā. Ekspertu tīkla dalībnieku iesniegtie darbības rezultāti tiks iekļauti ikgadējā pārskatā par romu integrācijas politikas pasākumiem.
- 5) izmantot pašvaldību pieredzi un prakses nacionālās romu integrācijas politikas pasākumu kopuma pilnveidošanai.

Informācija par romu integrācijas pasākumiem Latvijas pašvaldībās

Latvijas pašvaldību Ekspertu tīklā deleģētie speciālisti ir snieguši informāciju par 2014.gadā īstenotajiem romu integrācijas pasākumiem un atbalsta aktivitātēm.

Jelgavā

Jelgavas pilsētas dome turpināja iesākto labo praksi romu integrācijas jomā, īstenojot projektus romu izglītības līmeņa paaugstināšanai un sociālajai iekļaušanai. Piemēram, 2014.gadā romu tautības sagatavotajiem speciālistiem ir nodrošināts darbs vietējās izglītības iestādēs – Jelgavas pirmsskolas izglītības iestādē „Pasaciņa” un Jelgavas 4.pamatskolā. Šie speciālisti darbojās iekļaujošās klasēs, kur romu bērni mācās kopā ar citu tautību bērniem, sniedzot romu skolēniem morālu un psiholoģisku atbalstu, veicinot viņu motivāciju un adaptāciju sociālai videi, sadarbojoties ar romu kopienu (ģimenēm) un skolu.

Turklāt 2014.gadā romu kopienas pārstāvji (bērni un viņu vecāki) tika iesaistīti dažādās neformālās izglītības un cita veida aktivitātēs. Piemēram, tika organizēti trīs izglītojošie un integrāciju veicinošie pasākumi „Iepazīsimies!” romu ģimenēm (26.februārī, 24.martā un 21.maijā), kā arī tika rīkotas 9 tematiskās tikšanās ar romu kopienas pārstāvju līdzdalību par sociālajiem, izglītības, veselības u.c. jautājumiem. Lai sekmētu romu bērnus motivāciju izglītoties tika īstenota aktivitāte „Ar prieku pretī zināšanām”, kurā bērni, t.sk. 7 romu bērni, saņēma mācību piederumus. Papildus, atbalstot romu ģimenes un to bērnus tika rīkots Ziemassvētku pasākums (piedalījās 20 romu ģimenes).

Romu bērni aktīvi piedalījās multikulturālās bērnu teātra studijā „Pasaka” (2014.gada notika 72 nodarbības). Ar īpašu romu kultūras priekšnesumu romu mūzikas un deju mākslinieki piedalījās pasākumā par godu LR proklamēšanas 96.gadadienai „Caur trejdeviņiem gaismas lokiem”.

Konkursa „Gada brīvprātīgais Jelgavā 2014” ietvaros Jelgavas pilsētas un rajona čigānu biedrības „Romani čačipen” pārstāve Dana Didžus saņēma galveno balvu par romu kopienas bērnu iesaisti izglītības procesā.

Jūrmalā

2014.gadā tika īstenots projekts „Mūzika vieno visus”, kura mērķis bija atklāt jaunus, talantīgus romu tautības dziedātājus, dejotājus un mūzikas instrumentu spēlētājus, dodot iespēju romu bērniem un jauniešiem sevi apliecināt mūzikā. Projekta īstenošanas laikā tika veicināta romu kopienas pārstāvju iesaiste īstenojamajos kultūras pasākumos bērniem/jauniešiem, kā arī senioriem, tādējādi attīstot dialogu starp Jūrmalas iedzīvotājiem un romiem. Projekta laikā Jūrmalā dzīvojošie romi apguva vokālo mākslu, ģitāras un sintezatora spēli, kā arī latviešu tautas dejas un dziesmas. Projekta dalībnieki (romu mūzikas kolektīvs „Čigānu balss”) piedalījās Jūrmalas pilsētas internātpamatskolas Latvijas dzimšanas dienai veltītajā koncertā, kā arī KM rīkotajā forumā „Daudzbalsība, ieklausīšanās un koprade: mazākumtautības Latvijā” un biedrības „Alternativas” īstenojamā projekta „Vienoti dažādībā – starpkultūru dialogs: kultūra un sadzīve” pasākumā. Projektu īstenoja biedrība „Veselības un sociālais serviss – Artemīda” sadarbībā ar nodibinājumu „Latvijas Kopienas iniciatīvu fonds” KM NVO atbalsta programmas ietvaros.

Romu bērni kopā ar citiem Jūrmalas pilsētā dzīvojošo mazākumtautību bērniem vecumā no 8 līdz 15gadiem piedalījās projektā „Integrācija Latviešu kultūrā”, kura mērķis bija iepazīstināt mazākumtautību bērnus ar latviešu tautas kultūru, piemēram, dot ieskatu latviešu nacionālajos ēdienos un to vietai pasaules tautu virtuvē. Caur latviskās kultūrtelpas piederības stiprināšanu un kultūras izzināšanu Jūrmalas pilsētas bērniem un viņu ģimenes locekļiem tiks dota iespēja saturīgi pavadīt brīvo laiku un praktiski apgūt latviešu tautas kultūras pamatiezīmes.

Par Romu dienas centra darbību 2014.gadā Jūrmalā skatīt šī informatīvā ziņojuma sadaļu „Pasākumi nodarbinātības un sociālās iekļaušanas jomā”.

Daugavpilī

Daugavpils pilsētā sadarbībā ar NVA, Dzimtsarakstu nodaļu, izglītības iestādēm un Sociālo lietu pārvaldi tiek nodrošināts pastāvīgs sociālais darbs ar nelabvēlīgajām romu ģimenēm. 2014.gadā Daugavpils pilsētas Sociālo lietu pārvaldes Sociālajā mājā tika īstenota Sociālās rehabilitācijas programma “Romu sociālā integrācija”, kas ir mērķēta uz veselīga integrējoša klimata un savstarpēja dialoga veidošanu starp romu tautības cilvēkiem un pilsētas iedzīvotājiem. Liels romu ģimeņu īpatsvars dzīvo nabadzībā un ir pakļauts sociālās atstumtības riskam, tāpēc šo ģimeņu sociālā stāvokļa uzlabošana un sociālā iekļaušana sabiedrībā ir viens no nozīmīgākajiem romu integrācijas priekšnoteikumiem. Programmas “Romu sociālā integrācija” uzdevums ir veicināt sociāli nelabvēlīgā situācijā nonākušo romu ģimeņu motivāciju atgriezties aktīvajā dzīvē un uzlabot savu sociālo stāvokli. Programma ietver pastāvīgu sociālo darbu ar romu ģimenēm, veidojot atbalsta grupas, organizējot saskarsmes aktivitātes, sagatavojot un piedaloties radošos kultūras pasākumos. Grupas nodarbinātības noliek 5 reizes nedēļā (četrus akadēmisko stundu garumā). Programmas ilgums ir 3 mēneši. Sociālie pakalpojumi programmas ietvaros garantē sociālo aizsardzību tikai tām romu ģimenēm, kuri saviem spēkiem nespēj sevi nodrošināt vai pārvarēt dzīves grūtības.

Dažādās izglītības iestādēs tika piedāvāti īpaši integrācijas un iekļaušanas pasākumi romu bērniem un jauniešiem. Piemēram, J.Raiņa Daugavpils 6.vidusskola, kur 2014.gadā mācījās 19 romu skolēni, aktīvi darbojas romu integrācijas jomā. Daugavpils 17.vidusskolā, kur 2014.gadā mācījās 13 romu skolēni tika īstenoti vairāki izglītojošie projekti, kuros piedalījās arī romu skolēni, piemēram, pasākumā „Dzeja kā iedvesmas spēks” un aktivitātē „Jaunatne iedvesmo”, kurā dalībnieki mācījās veidot videofilmas par jauniešu brīvā laika

pavadīšanas iespējām, par Latgali un savu skolu.

Daugavpils 26.pirmsskolas izglītības iestādē, kurā 2014./2015.mācību gadā mācās 17 romu tautības bērni, romu skolēni netiek izcelti savas etniskās piederības dēļ, līdzīgi, kā citu tautību skolēni,¹⁸ un viņiem, tāpat kā visiem pārējiem, pilnā apmērā ir nodrošināti visi iestādē pieejamie izglītības pasākumi (nodarbības logopēda vadībā, individuālas nodarbības ar sociālo pedagogu, sporta nodarbības, ritmikas nodarbības, latviešu valodas nodarbības, mūzikas nodarbības, ārpusnodarbību brīvā laika pavadīšanas pasākumi, mācību un audzināšanas nodarbības grupās). Romu tautības bērniem, tāpat kā visiem pārējiem bērniem, kas apmeklē diennakts grupas, tiek nodrošināta četrtreizēja ēdināšana un diennakts aprūpe. Atsevišķos mācību priekšmetos romu skolēniem ir ļoti labi panākumi, piemēram, mūzikā, sporta nodarbībās, radošās izpausmēs un matemātikā). Arī romu bērnu vecākiem tiek nodrošināta individuāla pieeja.

Daugavpils pilsētas dome iesaista romu NVO darbā pie Mazākumtautību koordinēšanas padomes sabiedrības saliedēšanai izveides. Romu biedrību „Me Roma” un „Nēvo Drom D” pārstāvji regulāri piedalās sanāksmēs Daugavpils domē, sniedz savus priekšlikumus, rekomendācijas un nodrošina informāciju par romu kopienu.

Romu NVO mūzikas kolektīvi (ansamblis „ME ROMA”) aktīvi piedalās Daugavpils pilsētas domes Kultūras pārvaldes organizētajos pasākumos, kā, piemēram, Lieldienu pasākumā, ģimenes festivālā „Zoomaifest” un Pilsētas svētku pasākumā. Par vienu integrācijas un iekļaušanas pasākumu var nosaukt arī Daugavpils pilsētas domes Jaunatnes departamenta organizētu jauniešu festivālu „Artišoks”, kurā ar saviem priekšnesumiem aktīvi piedalījās romu jaunieši no biedrības „ME ROMA”.

Daugavpils pilsētas dome atbalstīja romu NVO iniciatīvas pašvaldības budžeta programmas „Sabiedrisko organizāciju atbalsta fonds” ietvaros. Piemēram, 2014.gadā biedrības „Nēvo Drom D” aktivitātēm tika piešķirts atbalsts 790 euro apmērā un biedrības „Me Roma” aktivitātēm 200 euro apmērā. Turklāt Daugavpils pilsētas domes jauniešu organizāciju un iniciatīvu grupu aktivitāšu līdzfinansējuma konkursa ietvaros tika atbalstīts biedrības „Nēvo Drom D” projekts „Motivācijas pasākumi romu jauniešiem” (kopējais finansējums - 416,90 euro) un biedrības „Me Roma” projekts „Romu kultūras diena” (finansējums - 460 euro). Ņemot vērā, ka biedrībām „Me Roma” un „Nēvo Drom D” ir sabiedriska labuma statuss, Daugavpils pilsētas dome piešķīra viņiem pašvaldības telpas bezatlīdzības lietošanā.¹⁹

Daugavpils pilsētas domes atbalstītais projekts „Jauniešu skola „Iepazīsti romu kultūru”” bija mērķēts uz romu jauniešu integrāciju un sabiedrības negatīvo stereotipu mazināšanu pret romu tautības cilvēkiem. Projekta ietvaros romu jauniešiem aktīvi piedalījies pilsētas svētku aktivitātēs, piemēram, uzstājās arī ar saviem teatrālajiem priekšnesumiem, kuru galvenais atribūts ir restaurēts zirgu pajūgs. 2014.gadā ar Daugavpils pilsētas domes atbalstu tika īstenoti arī citi romu jauniešu motivācijas pasākumi. Notika romu jauniešu anketēšana, ar mērķi noteikt to vajadzības un pamatproblēmas. Turklāt rīkotajā seminārā par izglītību un darba iespējām tika apspriesti tādi aktuāli romu integrācijas jautājumi kā izglītības priekšrocības, skolas apmeklēšanas jautājums un nodarbinātības iespējas. Seminārā piedalījās speciālisti no Izglītības pārvaldes, NVA un pašvaldības policijas.

Valmierā

Saskaņā ar Valmieras pilsētas pašvaldības sniegto informāciju 2014.gadā Valmierā ir notikušas vairākas aktivitātes romu integrācijas jomā. Piemēram, Valmieras pilsētas pašvaldība sadarbībā ar JSPA uzsaka darbu pie projekta īstenošanas 8.3.3.specifiskā atbalsta

¹⁸ 70 % iestādes audzēkņu nāk no sociālā riska ģimenēm.

¹⁹ 2015.gadā biedrība „Me Roma” līgumu jau pārtrauca.

mērķa „Attīstīt NVA neregistrēto NEET (jaunieši, kas nav iesaistīti ne nodarbinātībā, ne izglītībā, ne mācībās) jauniešu prasmes un veicināt to iesaisti izglītībā, NVA īstenotajos pasākumos, Jauniešu garantijas ietvaros un nevalstisko organizāciju vai jauniešu centru darbībā” ietvaros. Projektā ir plānots iesaistīt arī romu tautības jauniešus vecumā no 15-29 gadiem. Projekta mērķis ir motivēt un aktivizēt jauniešus, kuri nemācās, nestrādā vai neapgūst arodu un nav reģistrējušies NVA, kā arī veicināt šo jauniešu iesaisti izglītībā, tai skaitā aroda apgūvē, Jauniešu garantijas pasākumos, kurus īsteno NVA un VIAA, vai NVO vai jauniešu centru darbībā. Projekta īstenošanas termiņš 2014.gada septembris – 2018.gada decembris.

Citās pašvaldībās

Rīgas pašvaldība informēja, ka viņiem nav problēmas ar romu integrāciju, tāpēc īpaši romu integrācijas pasākumi netika veikti, kā arī nav sniegts atbalsts romu NVO.

Tukuma novadā 2014.gadā netika organizēti pasākumi, kas būtu mērķēti uz romu kopienu.

Jēkabpils pilsētas pašvaldība līdz šim nav izcēlusi romus kā atsevišķu mērķa grupu kādos no īstenotajiem projektiem, jo romu tautības pārstāvjiem, kā jebkuram Jēkabpils iedzīvotājam, ir pieejami konkrēti pakalpojumi, ir iespējas saņemt konkrētām iedzīvotāju grupām domātus sociālos pabalstus un atbalstu, ko nosaka pašvaldības saistošie noteikumi un likumdošana vispārējā kārtībā. Vienlaicīgi Jēkabpils pašvaldība norāda, ka pašvaldība atbalsta NVO iniciētus projektus, tai skaitā – arī tādus, kuros romi ir definēti kā konkrēta mērķa grupa.

Pasākumi izglītības jomā

IZM Izglītības departaments, sadarbībā ar visām pilsētu un novadu izglītības pārvaldēm, regulāri veic romu izglītības monitoringu.

Saskaņā ar IZM apkopotajiem datiem 2013./2014.mācību gadā 15,9% romu bērni neieguva obligāto pamatzglītību (2012./2013.m.g. 13,6%), jo lielākoties aizbrauc no valsts vai sasniedz 18 gadu vecumu, līdz kuram ir noteikts obligātās izglītības ieguves laiks. 26,8% no kopēja romu skolēnu skaita tika nodrošināti papildu mācību pasākumi, īpaši tādos priekšmetos kā latviešu valoda, matemātika, dabaszinības, svešvalodas (2012./2013.m.g. 14,4%). Turklāt 2013./2014.mācību gadā 250 romu skolēni mācās klasēs, kas neatbilst viņu vecumposma līmenim un 26,0% no visiem izglītības vecuma romu bērniem mācās pēc speciālās izglītības programmām.

2013./14.mācību gadā 77 romu bērni (7,6 % no kopējā skolas vecuma romu bērnu skaita) apgūst obligāto programmu, kas paredzēta bērnu no piecu gadu vecuma sagatavošanai pamatzglītības ieguvei. 2014./15.mācību gadā 176 romu skolēni apgūst kādu profesionālo izglītības programmu, piemēram, tūrisma, amatniecības u.c. (2013./14.mācību gadā - 185 skolēni), bet tikai 37 romu skolēni mācās vidusskolā (10.-12.klasē) (2013./14.mācību gadā - 29 skolēni).

Pēc Daugavpils pašvaldības eksperta sniegtās informācijas uz 2014.gada septembri 118 romu bērni mācās Daugavpils pilsētas izglītības iestādēs, no tiem vispārizglītojošās skolās (t.sk. Daugavpils Logopēdiskā internātpamatskolā un Daugavpils 1.speciālā pamatskolā, kur mācās 20 bērni) mācās 68 bērni, bet pirmsskolas izglītības iestādēs 39 bērni²⁰ un profesionālajās vidusskolās – 11 romu bērni.

2014.gadā biedrība „Izglītības iniciatīvu centrs” sadarbībā ar romu NVO „Sabiedrības integrācijas biedrība „Alternatīvas”” turpināja īstenot projektu „Integrācijas inkubators romu

²⁰ Daugavpils 26.pirmsskolas izglītības iestāde, kur mācās 17 bērni (no tiem 2 apmeklē dienas grupas un 15 apmeklē diennakts grupas; vecāki, kuriem ir piešķirts trūcīgas ģimenes statuss, izmanto iespēju apmeklēt pirmsskolas iestādi bez maksas).

bērnu un jauniešu atbalstam”, kura mērķis ir vienotas sabiedrības veidošana Latvijā, attīstot sociālās integrācijas atbalsta mehānismus romu kopienai Latvijā. Projekta aktivitāšu uzdevums ir sekmēt romu bērnu un jauniešu iekļaušanu izglītības sistēmā un darba tirgū, un viņu ģimeņu integrāciju sabiedrībā, veicinot sadarbību un starpkultūru dialogu sociālo atšķirību samazināšanai. Projekta laikā tika:

- organizētas apmācības pedagogiem un pašvaldību darbiniekiem par dažādības vadību un nediskrimināciju izglītībā,
- organizētas romu mediatoru apmācības;
- izveidoti resursu centri romu bērniem un jauniešiem;
- īstenoti inovatīvi starpkultūras pasākumi;
- izstrādāti informatīvie palīgmateriāli;
- nodrošinātas profesionāļu konsultācijas un starpetnisko NVO sadarbības tīkla darbība četros Latvijas reģionos (izņemot Rīgu).

Piemēram, 2014.gadā ir izveidoti un atvērti četri resursu centri romu bērniem un jauniešiem (Valmierā, Jelgavā, Daugavpilī un Valdemārpilī), kur kopš 2014.gada vasaras strādā 5 romu mediatori, kuru darbu koordinē mediatoru vadītājs. Resursu centros romu jauniešiem ir iespēja mācīties un lietderīgi pavadīt savu brīvo laiku, piemēram, iespēja muzicēt, kā arī ir plānotas aktivitātes (darbnīcas) arī romu pieaugušajiem. Savukārt sagatavotie romu mediatori darbojas 3 virzienos: vienotās sabiedrības veidošanā; romu bērnu un jauniešu iekļaušanā izglītībā; sociālās atšķirtības mazināšanā. Mediators veido saikni un nodrošina sadarbību starp pašvaldību, dažādām pašvaldības pārvaldēm un NVA filiāliem un romu kopienu, piemēram, palīdzot romu cilvēkiem nokārtot dokumentus, sagatavot dažādus informatīvos materiālus. Par romu mediatora darbības specifiku ir izveidots videorullītis „Romu mediatori Latvijā”.²¹

Projekta īstenošanas laikā ir izstrādāti vairāki informatīvie un praktiskie materiāli, piemēram, elektronisks materiāls romu mediatoru apmācībām, kurā ir iekļauta informācija par romu mediatoru, viņa darba uzdevumiem un nepieciešamību, ņemot vērā romu integrācijas politikas principus;²² informatīvais materiāls darbam ar romu kopienu pašvaldībās;²³ informatīvs materiāls pašvaldību starpinstitucionālo grupu dalībniekiem „Romu integrācijas politikas principi”.²⁴

Projekta ietvaros notiek cieša sadarbība ar pašvaldībām (noslēgtas vienošanās), kuras rezultātā visi iepriekš minētie resursu centri tehniski aprīkoti par pašvaldības līdzekļiem. Projekta ietvaros resursu centriem sniegti tikai attīstošie mācību materiāli bērniem.

Piemēram, Daugavpils pašvaldības teritorijā, bērnu un jauniešu centrā „Jaunība” pie Daugavpils 6.vidusskolas, darbojas resursu centrs romu bērniem un jauniešiem, kas tika labiekārtots ņemot vērā mērķauditorijas vēlmes (trauki un sīkā sadzīves tehnika, attīstošās spēles un rotaļlietas bērniem, grāmatas un CD, kancelejas un biroja preces, paklājs, u.c. materiāli). Pēc projekta noslēguma nodrošināta šī centra pastāvēšana.

Savukārt Jelgavā resursu centrs romiem izveidots Jelgavas 4. sākumskolā, kur notiek praktiskās nodarbības romu bērniem un jauniešiem, kā arī viņu vecākiem. Resursu centrā romu tautības pārstāvji var saņemt nepieciešamās konsultācijas no romu tautības mediatora, kas koordinē saziņu starp romu kopienu, pašvaldības un valsts iestādēm.

²¹ Videorullis „Romu mediatori Latvijā” ir pieejams interneta vietnē <http://www.iic.lv/video/> (Skatīts 18.02.2015.).

²² <http://www.iic.lv/wp-content/uploads/2014/11/INFORMAT%C4%AAVS-MATERI%C4%80LS-ROMU-MEDIATORIEM.pdf> (Skatīts 18.02.2015.)

²³ http://www.iic.lv/wp-content/uploads/2014/11/INFORMATIVS_MATERIALS_PASVALDIBAM-ROMI.pdf (Skatīts 18.02.2015.)

²⁴ http://issuu.com/kristineliiepina/docs/romu_integr_cijas_politikas_princi (Skatīts 18.02.2015.)

2014.gadā šī projekta ietvaros Valmierā īstenotas šādas aktivitātes:

- 1) apmācības „Inovatīvu starpkultūru komunikāciju pasākums” pašvaldības speciālistiem par romu kultūru un tradīcijām un apmācības skolotājiem „Dažādības vadība un nediskrimināciju izglītībā” (īstenotas divas reizes gadā);
- 2) apmācības skolotājiem „Inovatīvu metožu izmantošana darbā ar romu kopienu” par norvēģu metodikas „Grunnlaget” izmantošanu darbā ar romu bērniem un jauniešiem (3 dienu apmācības);
- 3) pašvaldības speciālistes pirmsskolas izglītības jautājumos un projekta koordinatores Ivetas Kļaviņas dalība starptautiska tīkla „Romani Early Years Network” organizētās apmācībās par metodes „Persona Doll” izmantošanu darbā ar pirmsskolas vecuma romu tautības bērniem un apgūtās metodes pārnese pirmsskolas izglītības pedagogiem (īstenots 08. – 10.12.2014.);
- 4) romu mediators apmācība, lai nodrošinātu informatīvo saikni starp romu kopienu un pašvaldības un valsts institūcijām. Valmieras pilsētā romu mediators darbojas kopš 2014.gada jūlija, nodrošinot regulāru romu mediators un pašvaldības institūciju (Valmieras Izglītības pārvalde, Pašvaldības izglītības iestādes, Sociālais dienests u.c.) savstarpēju sadarbību izglītības, sociālo lietu u.c. jautājumu risināšanai;
- 5) resursu centra romu bērniem un jauniešiem izveide Valmieras Jaunatnes centrā „Vinda”, kas darbojas kopš 2014.gada 30.oktobra ar mērķi nodrošināt romiem iespēju pavadīt savu brīvo laiku, attīstīt pilsoniskās prasmes un zināšanas, organizēt atbalsta grupas un radošās nodarbības. Centrā organizētie pasākumi tiek orientēti arī uz romu bērnu vecākiem un citiem romu kopienas pārstāvjiem. Piemēram, 2014.gada 6.novembrī notika pieredzes apmaiņas tikšanās starp romu kopienas pārstāvjiem no Baltkrievijas un Valmieras pilsētas, 2014.gada 7.novembrī īstenots pasākums Latvijas valsts svētku iedzīvināšanai un valstiskās piederības veicināšanai, 2014.gada 5.decembrī rīkots praktikums romu vecākiem „Izglītības nozīmīgums” un Ziemassvētku radošās darbnīcas romu bērniem un jauniešiem u.c. aktivitātes, kā arī tiek plānotas citas aktivitātes un pasākumi, t.sk. romu kultūras popularizēšanai un sociālās atmiņas apzināšanai;
- 6) nometnes „Brīvdienas akadēmija” rīkošana romu un citu tautību bērniem un jauniešiem.

Projekts „Integrācijas inkubators romu bērnu un jauniešu atbalstam”, kas tiek īstenots laika posmā 01.10.2013. – 31.01.2016., ir atbalstīts EEZ finanšu instrumenta 2009.-2014.gada perioda programmas „NVO fonds” apakšprogrammas „NVO darbības atbalsta programma” ietvaros un tā īstenošanai piešķirtais finansējums ir 107 698 euro.

Laika posmā no 2013.gada augusta līdz 2014.gada jūlijam SIF īstenoja projektu „Dažādi cilvēki. Atšķirīga pieredze. Viena Latvija”, kas atbalstīts Eiropas Kopienas nodarbinātības un sociālās solidaritātes programmas „PROGRESS 2007-2013” sadaļas „Diskriminācijas apkarošana un dažādība” ietvaros.²⁵ Projekta pieteikums izveidots balstoties uz KM vadītās darba grupas izstrādāto ietvardokumentu, ņemot vērā pamatnostādņu rīcības plānā aktivitātes un EK programmas „PROGRESS 2007-2013” vadlīnijas. Projekta kopējais budžets bija 304 117 euro, no kura EK finansējums ir 223 274 euro, valsts budžeta līdzfinansējums ir 61 079 euro.

Īstenotā projekta pasākumu starpā bija arī atbalstītās aktivitātes romu integrācijai, īpašu uzmanību pievēršot izglītības jomai. Lai apzinātu romu kopienas vajadzības un labās prakses romu izglītības jomā šo aktivitāšu ietvaros tika noorganizētas piecas apaļā galda diskusijas Latvijas reģionos (Limbažos, Jelgavā, Ventspilī, Daugavpilī un Rīgā) par romu

²⁵ Vairāk par projektu skatīt Sabiedrības integrācijas fonda mājas lapā (Skatīts 24.11.2014.) http://www.sif.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=9033&Itemid=240&lang=lv

izglītības jautājumiem, kā arī tika noorganizēti divi pieredzes apmaiņas braucieni uz ES valstīm (Zviedriju un Slovēniju). Apaļā galda diskusiju laikā romu kopienas pārstāvji sniedza savu redzējumu par izglītības lomu un nozīmi romu kopienā, barjerām pamatzglītības iegūšanai, kā arī nākotnes perspektīvām. Savukārt izglītības iestāžu pārstāvji dalījās ar viedokļiem par iespējamajiem romu izglītības modeļiem un praksi darbā ar romu bērniem un viņu ģimenēm. Visās apaļā galda diskusijās piedalījās arī KM pārstāvis, nacionālais romu kontaktpunkts EK.

Ir sagatavots informatīvais buklets „Romu kopiena Latvijā: situācija un labā prakse izglītībā” latviešu un angļu valodā.²⁶ Diskusiju cikla rezultātā ir sagatavots labās prakses apkopojums un ieteikumi politikas veidotājiem un pašvaldības speciālistiem darbā ar romu kopienas pārstāvjiem izglītības jomā.²⁷

Pasākumi nodarbinātības un sociālās iekļaušanas jomā

2014.gadā ESF projekta „Sociālās rehabilitācijas programmas izstrāde un ieviešana dienas centrā Jūrmalas pilsētā dzīvojošo romu tautības iedzīvotājiem” ietvaros 2011.gadā izveidoto Romu dienas centra darbību finansiāli atbalstīja Jūrmalas pilsētas dome piešķirot 52 284 euro.²⁸ Romu dienas centra darbību īsteno Jūrmalas pilsētas pašvaldības SIA „Veselības un sociālās aprūpes centra – Sloka”. Romu dienas centra darbības mērķis ir mazināt romu tautības pārstāvju sociālo atstumtību un iesaistīt tos izglītību un nodarbinātību veicinošās aktivitātēs, sniedzot atbalstu Jūrmalā dzīvojošiem romiem dažādu sociālo un praktisko sadzīves jautājumu risināšanā un nodrošina iespējas aktīvi un saturīgi pavadīt brīvo laiku. Mērķauditorija: dažāda vecuma romi, t.sk. mātes ar bērniem, vecmāmiņas ar mazbērniem un jaunieši. Centru regulāri apmeklē vidēji 30 cilvēki dienā.

Pērn Romu dienas centrs piedāvāja romiem iespējas darboties datorklasē, piedalīties diskusijās, un brīvā laika pavadīšanas pasākumos (dziedāšana, dejošana, sportošana, dalība kultūras pasākumos). Piemēram, aktivitātes „Veselīgas dzīves skola” ietvaros romu cilvēkiem bija iespēja apgūst personīgās higiēnas prasmes, saņemot medmāsu konsultācijas par veselības problēmām un pediatra pakalpojumu. Aktivitātes „Sadzīves prasmju attīstīšanas darbnīca” laikā romu kopienas pārstāvjiem bija iespēja apgūt higiēnas prasmes, veļas mazgāšanas, žāvēšanas, lāpīšanas un gludināšanas prasmes un saņemt friziera pakalpojumus. Analfabētisma mazināšanas programmas ietvaros romi apguva lasīt, rakstīt prasmes (visām vecuma grupām). Turklāt tika nodrošinātas bezmaksas speciālistu, t.sk. sociālā darba speciālistu, sociālā pedagoga un psihologa individuālās konsultācijas. Romu dienas centrs veicināja romu nodarbinātību, nodarbinot centrā trīs romu pārstāvjus (apkopēju, pasākumu organizatoru, sporta nodarbību organizatoru).

Lai arī bezdarba mazināšanas jomā netiek īstenoti specifiski projekti un pasākumi romu tautības pārstāvju atbalstam, tomēr NVA reģistrētajiem bezdarbniekiem – romiem, līdztekus citu bezdarbnieku grupām, ir pieejami Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likumā noteiktie aktīvās darba tirgus politikas pasākumi (turpmāk – ADTP pasākumi).

²⁶ Buklets ir pieejams Sabiedrības integrācijas fonda mājas lapā (Skatīts 24.11.2014.)

http://www.sif.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=9174%3ABuklets-%E2%80%9ERomu-kopiena-Latvija-situacija-un-laba-prakse-izglitiba%E2%80%9D&catid=2%3Afonds&Itemid=240&lang=lv.

²⁷ Buklets ir pieejams Sabiedrības integrācijas fonda mājas lapā (Skatīts 24.11.2014.)

http://www.sif.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=9372&Itemid=240&lang=lv

²⁸ Jūrmalas pilsētas domes 2013.gada 27.decembra saistošie noteikumi nr.77 „Par Jūrmalas pilsētas pašvaldības 2014. gada budžeta apstiprināšanu”.

4.tabula. Informācija par romu bezdarbnieku iesaisti dažādos ESF un valsts budžeta finansētajos ADTP pasākumos 2013. un 2014.gadā (uzsākuši dalību pasākumos)

Pasākuma veids	Iesaistīto romu skaits	% no pasākumu uzsākušo personu skaita	Iesaistīto romu skaits	% no pasākumu uzsākušo personu skaita
	2013.		2014.	
Apmācību pasākumi				
Profesionālā apmācība, pārkvalifikācija un kvalifikācijas paaugstināšana	17	0,2%	7	0,1%
Neformālā apmācība (t.sk. valsts valoda)	95	0,4%	43	0,3%
Konkurētspējas paaugstināšanas pasākumi	229	0,5%	211	0,5%
Nodarbinātības pasākumi				
Pasākumi noteiktām personu grupām	3	0,2%	5	0,4%
Atbalsts jauniešu brīvprātīgajam darbam	2	0,1%	0	0%
Algoti pagaidu darbi	401	1,2%	256	1,3%
Kompleksie iekļaušanas pasākumi				
Grupu nodarbības	15	0,5%	14	0,6%
Konsultācijas	43	0,5%	125	1,1%
Kopā konkrētajos pasākumos iesaistījušos skaits	805	0,7%	661	1,0%

Avots: NVA, 2015.

Ir jāņem vērā, ka iepriekšminētā informācija nav uzskatāma par pilnīgi precīzu, jo personai, reģistrējoties NVA par bezdarbnieku vai darba meklētāju, nav obligāti jānorāda sava piederība kādai tautībai. Vienlaicīgi informējam, ka NVA uzskaitē atrodas tikai daļa no darba meklētājiem – tās ir personas, kas ieguvušas bezdarbnieka vai darba meklētāja statusu, lai ar NVA atbalstu atgrieztos darba tirgū. NVA neveic atsevišķi izlietotā finansējuma uzskaiti pa mērķa grupām un norādītais romiem sniegtais finansiālais atbalsts ir aprēķināts, ņemot vērā pasākumā iesaistīto romu īpatsvaru un kopējo attiecīgajā periodā pasākuma īstenošanā izlietoto finansējumu, līdz ar to sniegtie finanšu dati ir uzskatāmi par indikatīviem.

Papildus informāciju par romu pasākumiem nodarbinātības un sociālās iekļaušanas jomā skatīt šī informatīvā ziņojuma sadaļu „Informācija par romu integrācijas pasākumiem Latvijas pašvaldībās”.

Pasākumi veselības jomā

Saskaņā ar VM sniegto informāciju, veselības aprūpes pakalpojumi tiek nodrošināti visiem Latvijas iedzīvotājiem, neatkarīgi no etniskās izcelsmes, sociālā stāvokļa, juridiskā statusa un citiem faktoriem atbilstoši likumdošanai. 2014.gadā veselības veicināšanas pasākumi organizēti vairākām sabiedrības grupām, tostarp romiem, speciāli pasākumi tikai romiem veselības veicināšanā netika īstenoti.

Veselības aprūpes pakalpojumu saņemšanas kārtību nosaka 2006.gada 19.decembra MK noteikumi Nr.1529 „Veselības aprūpes organizēšanas un finansēšanas kārtība”, un tie vienādi attiecas uz visiem Latvijas iedzīvotājiem, neatkarīgi no etniskās piederības. Lai aizsargātu iedzīvotājus ar zemiem ienākumiem, 2013.gada 17.decembra MK noteikumu Nr.1529 „Veselības aprūpes organizēšanas un finansēšanas kārtība” 23.16 punkts paredz, ka, trūcīgās personas, kas par tādām atzītas saskaņā ar normatīvajiem aktiem par kārtību, kādā ģimene vai atsevišķi dzīvojoša persona atzīstama par trūcīgu, ir atbrīvotas no pacienta iemaksas un tiesības saņemt valsts apmaksātus veselības aprūpes pakalpojumus bez maksas. Savukārt Pacientu tiesību likuma 3.panta otrā daļa nosaka, ka nodrošinot pacienta tiesības, aizliegta atšķirīga attieksme atkarībā no personas rases, etniskās izcelsmes, ādas krāsas,

dzimuma, vecuma, invaliditātes, veselības stāvokļa, reliģiskās, politiskās vai citas pārliecības, nacionālās vai sociālās izcelsmes, mantiskā vai ģimenes stāvokļa vai citiem apstākļiem.

Pēc Slimību profilakses un kontroles centra²⁹ sniegtās informācijas 2015.gadā ir plānotas veselību veicinošās un slimību profilakses aktivitātes: izglītojoši pasākumi pirmsskolas un sākumskolas vecuma bērniem par bērnu mutes dobuma pareizu kopšanu un zobu veselību; izglītojoši pasākumi grūtniecēm un jaunažiem vecākiem par bērnu zīdīšanu; izglītojoši pasākumi pusaudžiem interaktīvu diskusiju veidā par smēķēšanas kaitīgumu un neuzsākšanu.

Kopš 2013.gadu veselības veicināšanas darbs pašvaldībās, t.sk. attiecībā uz romu kopienas pārstāvjiem, organizēts caur Latvijas Nacionālā veselīgo pašvaldību tīkla darbību. Tīkls darbojas kā metodiskā atbalsta centrs pašvaldībām veselības veicināšanas darba organizēšanai, kā praktiskā atbalsta sistēma operatīvai informācijas apmaiņai.

Par romu integrācijas provizoriskiem atbalsta pasākumiem ES struktūrfondu darbības programmas „Izaugsme un nodarbinātība” (2014. – 2020.) ietvaros³⁰

KM ir iesaistīta darbības programmas „Izaugsme un nodarbinātība” (2014. – 2020.) (turpmāk – darbības programma) izstrādē un īstenošanas plānošanā, kā arī koordinē informācijas nodrošināšanu par tās izstrādes gaitu romu kopienas pārstāvjiem. Romu padomes sanāsmēs par romu sociālo iekļaušanu atbildīgo ministriju pārstāvji regulāri sniedz informāciju par darbības programmas ietvaros iespējamām atbalsta prioritātēm, mērķiem, uzdevumiem, kas ir vērsti uz sociālām riskam pakļautajām grupām, t.sk. romiem, un par iespējam romu nevalstiskajām organizācijām piedalīties to īstenošanā.

Darbības programmā ir noteikta attīstības prioritāte „Augsts nodarbinātības līmenis iekļaujošā sabiedrībā”, kurā paredzētas investīcijas 8. un 9.tematiskā mērķa (7. un 9.prioritārā virziena) ietvaros sniegts atbalsts dažādu etnisko grupu, t.sk. romu tautības pārstāvju integrācijai, kā arī diskriminācijas novēršanas pasākumiem.³¹ Darbības programmas ietvaros romi kā specifiskā atbalsta mērķa grupa ir minēta 9.1.4. specifiskajā atbalsta mērķī, kas vērsts uz diskriminācijas riskiem pakļauto iedzīvotāju integrāciju sabiedrībā un darba tirgū. Piemēram, aktivitātēs, kas vērstas uz jauniešu sociālo integrāciju un konkurētspējas paaugstināšanu darba tirgū, kā arī uz pieejas izglītībai nodrošināšanu nabadzības riskam pakļautajiem bērniem un jauniešiem.

Kaut arī romu skolēni nav konkrēti minēti starp 8.3.4. specifiskā atbalsta mērķa³² mērķgrupām, jo pēc IZM sniegtās informācijas precīzas atbalstāmās darbības, indikatīvā mērķa grupa un finansējuma saņēmēji tiks definēti pēc izpētes rezultātu saņemšanas, tie ir iekļaujami starp sociālās atstumtības riskam pakļautajiem jauniešiem un bērniem, kuriem jānodrošina integrācijas pasākumi plašajā izglītības sistēmā. Plānotie atbalsta pasākumi ietver

²⁹ Slimību profilakses un kontroles centrs ir VM pakļautībā esoša tiešās pārvaldes iestāde, kuras viens no uzdevumiem ir izstrādāt slimību profilakses un veselības veicināšanas programmas un veikt to īstenošanas metodisko vadību.

³⁰ Darbības programma „Izaugsme un nodarbinātība” 2014.-2020. gada plānošanas periodam (Finanšu ministrija, 2014.) ir atbalstīta ar MK 2014.gada 17.februāra rīkojumu Nr.71 (prot. Nr.8 42.§). Dokuments ir pieejams Valsts Kancelejas mājas lapā <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=4660>.) Nacionālajā līmenī programma definē prioritāros ES *struktūrfondu un investīciju fondu* atbalsta virzienus

³¹ Darbības programma „Izaugsme un nodarbinātība” (2014. – 2020.). Latvijas Republikas Finanšu ministrija, Rīga, 2014., - lpp.14.

³² Atbalsta mērķis ir vērst uz „priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas samazināšanu un novēršanu un vienlīdzīgas pieejas veicināšanu kvalitatīvai pirmsskolas, pamatskolas un vidusskolas izglītībai, tostarp formālām, neformālām un ikdienas mācību iespējām, kas ļauj mācības pametušajām personām atsākt izglītības iegūšanu un mācības.” Šis prioritātes ietvaros indikatīvie finansējuma saņēmēji ir pašvaldības, to apvienības, valsts dibinātas profesionālās izglītības iestādes, biedrības un nodibinājumi, kas veic darbu ar jaunatni.

regulāru situācijas monitoringu, fiksējot mācīšanās grūtības un traucējošus faktorus, nodrošinot nepieciešamo pedagoģisko un konsultatīvo atbalstu (skolotāju palīgi, psihologi, sociālie pedagogi), papildu apmācību ar noteiktām tēmām, kā, piemēram, valsts valoda, radoši neformālās izglītības un citi sociālās iekļaušanas pasākumi.

Ņemot vērā nelielo romu iedzīvotāju skaitu valstī (5594 romi 2014.gada sākumā jeb 0,3% no kopēja Latvijas iedzīvotāju skaita), pat ja romi nav īpaši atrunāti kā specifiskā mērķa grupa kādā no atbalsta pasākumiem, ņemot vērā pētījumu rezultātus un datus, viņi tiek attiecināti uz nelabvēlīgajām grupām, kas pakļauti sociālās atstumtības riskam un diskriminācijai, un kuriem ir ļoti zems izglītības un nodarbinātības līmenis. Tātad uz romu mērķa grupu būtu attiecināmi arī tādi specifiskie atbalsta mērķi, kuros romi nav konkrēti minēti, piemēram, 7.1.1. specifiskā atbalsta mērķī „Paaugstināt bezdarbnieku kvalifikāciju un prasmes atbilstoši darba tirgus pieprasījumam”, 7.2.1. specifiskā atbalsta mērķī „Palielināt nodarbinātībā, izglītībā vai apmācībās neiesaistītu jauniešu nodarbinātību un izglītības ieguvi Jauniešu garantijas ietvaros”, 8.3.5. specifiskā atbalsta mērķī „Uzlabot pieeju karjeras atbalstam izglītojamajiem vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs”, 9.1.1. specifiskā atbalsta mērķī „Palielināt nelabvēlīgākā situācijā esošu bezdarbnieku iekļaušanos darba tirgū”, 9.2.4. specifiskā atbalsta mērķī „Uzlabot pieejamību veselības veicināšanas un slimību profilakses pakalpojumiem, jo īpaši, nabadzības un sociālās atstumtības riskam pakļautajiem iedzīvotājiem” u.c. mērķos.

Romu NVO, kas koncentrējas uz jauniešu jautājumiem, sākot no 2014.gada ir iespēja iesniegt projektus romu jauniešu līdzdalībai un izglītības veicināšanai atklātā projektu konkursa Erasmus + ES programmas izglītības, apmācības, jaunatnes un sporta jomā (2014. – 2020. gadā) ietvaros.

Informatīvais kopsavilkums par darbības programmas provizoriskajiem atbalsta virzieniem romu sociālai iekļaušanai ir pieejams KM mājas lapā sadaļā „Romi”.³³ Nepieciešamības gadījumā romu NVO pārstāvjiem ir iespēja saņemt papildus informāciju un konsultācijas par ES struktūrfondu plānošanas procesu un tālākajām gaitām.

Pasākumi cilvēktiesību un pretdiskriminācijas jomā

Sākot ar 2015.gadu KM plāno atbalstīt sabiedrības izpratnes paaugstināšanas aktivitātes par Latvijas romu kultūru, vēsturi un sociālajiem jautājumiem, kā arī aizspriedumu un stereotipu ietekmi uz romu stāvokli EP DOSTA! kampaņas „Ej pāri aizspriedumiem, satiec romus!” ietvaros. 2014.gada 28.novembrī KM noslēdza sadarbības līgumu ar NVO „Latvijas Cilvēktiesību centrs”, kas pārstāv EP DOSTA! kampaņu Latvijā, par romu kultūras pasākuma „Latvijas romi – starp pagātni un nākotni” īstenošanu 2015.gada pirmajā pusē Rīgā. Pasākuma ietvaros ir plānotas vairākas aktivitātes, kā, piemēram, plašsaziņu līdzekļu satura analīze un ekspertu apaļā galda diskusija par romu atspoguļojuma praksēm Latvijas medijos, kā arī romu kultūras mantojuma popularizēšanas pasākums Romu mākslas un vēstures muzejā.

Tiesībsarga birojā laika periodā no 2014.gada 1.janvāra līdz 2014.gada 27.novembrim ir saņemti un izskatīti 1746 personu iesniegumi. Tiesībsarga birojā vairs netiek apkopota statistika, cik no minētajiem iesniegumiem ir saņemti tieši no romu tautības pārstāvjiem. Lai vērstos Tiesībsarga birojā un saņemtu palīdzību cilvēktiesību jautājumu risināšanā, personai netiek prasīts norādīt tautību un citus sensitīvos personas datus, izņemot gadījumus, ja pašas personas vēlas norādīt šādus datus, un iesniegumā tiek norādīts uz nepamatotu diskriminējošu attieksmi tautības dēļ.

³³ http://www.km.gov.lv/lv/doc/nozaru/integracija/KM_110414_romi.pdf.

Politikas monitoringa pasākumi un publikācijas

2015.gadā ir plānots veikt nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīzi Latvijā un novērtēt pamatnostādņu īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014.gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus, tai skaitā arī romu integrācijas politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus.³⁴ Atbilstoši 2014.gada iepirkuma rezultātiem, analīzi un novērtējumu veiks nodibinājums “Baltic Institute of Social Sciences”. Novērtēšanas rezultāti un rekomendācijas tik publicēti 2015.gada aprīlī. Balstoties uz šiem rezultātiem un ieteikumiem plānots pilnveidot nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu uzraudzības mehānismu, kā arī plānot atbilstošus politikas pasākumus.

Savukārt 2014.gadā Eiropas Kopienas nodarbinātības un sociālās solidaritātes programmas „PROGRESS 2007-2013” projektu konkursa ietvaros EK atbalstīja SIF sadarbībā ar KM izstrādāto projektu “Dažādi cilvēki. Atšķirīga pieredze. Viena Latvija II”, kura mērķis ir vairo sabiedrības izpratni, pilnveidot publiskā sektora darbinieku profesionālās prasmes, veicinot dažādības vadību darba vietās, nediskrimināciju un vienlīdzīgās iespējas.³⁵ 2015.gadā šī projekta ietvaros ir plānots izstrādāt pētījumu „Romu stāvoklis Latvijā: piekļuve izglītībai, nodarbinātībai, veselības aprūpei un mājokļiem”, ar kura palīdzību, izmantojot kvalitatīvās metodes, tiks noskaidrota romu situācija Latvijā noteiktajās jomās. Balstoties uz šī pētījuma rezultātiem plānots veicināt politikas pasākumu kopuma romu integrācijai efektīvāku īstenošanu. Pētījumā atspoguļota arī labā prakse un identificēti šķēršļi, kā arī izskatīta EK rekomendāciju romu integrācijas jomā piemērojamība Latvijas situācijai. Pētījumā ir paredzēts izmantot kvalitatīvās metodes, t.i. padziļinātas intervijas un fokuss grupas ar romu kopienas pārstāvjiem un romu integrācijas politikas īstenošanā iesaistītajiem speciālistiem.

2014.gada 21.novembrī biedrības „Papardes zieds” projekta „Sievietes, etniskās minoritātes un palīdzība no narkotikām atkarīgām personām” vadītāja Romu padomes sēdē prezentēja pētījuma „Vajadzību izvērtēšanas ziņojums par etnisko minoritāšu (romu) pusaudži un jaunieši” rezultātus. Pētījuma mērķa grupa bija romu respondenti no Sabiles un tās apkārtnes, - gan bērni un jaunieši (notika padziļinātās intervijas ar 5 romu tautības jauniešiem un fokusgrupu diskusijas ar 9 romu pusaudžiem), gan viņu vecāki (intervēti kopā 11 cilvēki). Projekta mērķis bija noskaidrot atkarību izraisošo vielu (tabakas, alkohola un citu vielu) lietošanas paradumus un ar to saistītos veselības riskus un preventīvos faktorus romu jauniešu populācijā, kā arī identificēt šķēršļus esošajos sabiedrības veselības un veselības aprūpes pakalpojumos minētajai sabiedrības grupai. Lai aktivizētu romu vecākus, darbā iesaistīts skolotāju palīgs roms no Valdemārpils.

Pētījuma rezultāti: secināts, ka vielu lietošanas paradumi romu un citu tautību pārstāvju vidū Latvijā neatšķiras; biežāk atkarības vielas lieto vīrieši, nevis sievietes; sieviete kā atkarības vielu lietotāja romu kopienā ir mazāk izplatīts fenomens salīdzinājumā ar vīrieti; biežāk minētie atkarības vielu lietošanas uzsākšanas iemesli ir pašapziņas un gribasspēka trūkums, vienaudžu ietekme, vēlme izklaidēties, gūt jaunas emocijas, nelabvēlīgi sociālie apstākļi, kvalitatīvu laika aizpildīšanas aktivitāšu un informācijas trūkums, viegla vielu pieejamība. Pētījumā arī tika atklāts, ka romu bērniem ir ļoti svarīgi kopīgie pasākumi un aktivitātes, lai izrunātu dažādus nozīmīgus jautājumus; ka atkarību izraisošo vielu lietošanu

³⁴ Skatīt Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012. – 2018.gadam 5.punktu „Politikas rezultāti un rezultatīvie rādītāji to sasniegšanai”; dokuments ir pieejams <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=3782> (Skatīts 24.11.2014.).

Nacionālās romu integrācijas politikas pasākumu kopums ir daļa no pamatnostādņu īstenošanas.

³⁵ Projekta kopējais budžets ir 254 361,68 euro, tai skaitā EK finansējums ir 203 489,34 euro, valsts budžeta līdzfinansējums ir 50 872,34 euro.

romiem var palīdzēt atnest kristīgās kopienas, kas spēlē svarīgu lomu romu kopienā. Pēc pētījuma noslēguma notika diskusijas un apmācības par dažādiem jautājumiem saistībā ar veselības aprūpi, higiēnu un brīvā laika pavadīšanas praksēm.

Projekta rezultāti tika prezentēti VM konsultatīvajā padomē un EK mājā Rīgā. Detalizēta informācija par projektu ir pieejama pētījuma prezentācijā. Pētījums pieejams biedrības „Papardes zieds” mājas lapā.³⁶

2014.gadā Tiesībsarga biroja pētījuma „Bilingvālā izglītība” konstatēts, ka: „īpaši atstumti ir romu tautības pārstāvji, kuri, neskatoties uz tiesībām izstrādāt un īstenot romu mazākumtautību programmu, to nespēj īstenot, jo šim nolūkam trūkst attiecīgas kvalifikācijas pedagogu, bilingvālās izglītības materiālu un materiālu romu valodā. Nepieciešami īpaši atbalsta pasākumi romu izglītībai, romu valodas un kultūras saglabāšanai. Mācību materiālu izstrādei romu valodā un bilingvāli ir jāpievērš īpaša uzmanība.”³⁷

Dalība starptautisko organizāciju aktivitātēs un starptautiskā sadarbība

KM pārstāvis regulāri piedalījās EK rīkotajos Nacionālo romu kontaktpunktu un EP *Ad hoc* ekspertu komitejas romu jautājumos sanāksmēs.

2014.gadā KM pārstāvis piedalījās EK Nacionālo romu kontaktpunktu (*The National Roma Contact Points*) sanāksmēs Briselē (13.-14.03.) un Romā (05.-06.11.), kuras mērķis bija nostiprināt sadarbību starp EK un ES dalībvalstīm kopējas nacionālo romu integrācijas stratēģijas efektīvai īstenošanai, pievēršot īpašu uzmanību romu integrācijas politikas īstenošanai lokālajā un reģionālajā līmenī.

Sanāksmēs tika apspriesti jautājumi saistībā ar nacionālā kontaktpunkta lomu un iesaisti romu integrācijas politikas monitoringa procesā, kā arī ES struktūrfondu darbības programmu izstrādes un plānošanas procesā; un politikas plānošanas un īstenošanas koordinācijas efektivitātes uzlabošanu lokālajā un reģionālajā līmenī. EK aicināja dalībvalstu kontaktpunktus iespēju robežās pielikt pūles, lai romu mērķa grupa tiktu atrunāta nacionālajās darbības programmās, kas paredzētas ES struktūrfondu plānošanai un apgūšanai, kā arī mudināja skatīt romu politikas īstenošanu un plānošanu ciešā saistībā ar ES struktūrfondu, atbalstot romu NVO kapacitātes paaugstināšanu un veicot uzraudzības pasākumus. Turklāt uzmanība vērsta nacionālo romu integrācijas kontaktpunktu sadarbībai ar vienlīdzīgu tiesību aizstāvošām iestādēm (piemēram, tiesībsarga biroju), lai efektīvi nodrošinātu romu integrācijas politikas īstenošanu pretdiskriminācijas jomā. EK uzsvēra, ka turpmāk ir jāveicina savstarpēja sadarbība starp nacionālajiem romu kontaktpunktiem un vienlīdzīgu tiesību aizstāvošām iestādēm, kā tas ir noteikts 2013.gada 9.decembra Padomes ieteikumā par efektīviem romu integrācijas pasākumiem dalībvalstīs 3.7.apakšpunktu, piemēram, iesaistot vienlīdzīgu tiesību aizstāvošām iestāžu pārstāvju konsultatīvajos mehānismos, organizējot pieredzes apmaiņas tikšanās un noslēdzot sadarbības memorandus. Latvijas Tiesībsarga biroju sanāksmē pārstāvēja Tiesiskās vienlīdzības nodaļas juriskonsulte Anete Ilves.

2014.gadā KM pārstāvis piedalījās *Ad hoc* ekspertu komitejas romu jautājumos (*Ad hoc Committee of Experts for Roma Issues - CAHROM*) sanāksmēs, (13.-16.05.2014., 27.-31.10.2014.), kura laikā tika apspriesti aktuālie jautājumi par romu integrācijas politikas attīstību EP dalībvalstu līmenī, īpaši pievēršot uzmanību romu izglītības, mājokļa un veselības jautājumiem, antičigānisma izpausmēm, dzimuma līdztiesības un bērnu aizsardzības problemātikai. Sanāksmēs apspriesta Eiropas Romu institūta (*European Roma Institute*) izveide un ar to saistītajiem praktiskiem jautājumiem un problemātiku. Struktūras galvenā

³⁶

³⁷ Bilingvālā izglītība. Rīga: Tiesībsarga birojs, 2014.,- lpp.108.

funkcija būs sniegt padomus, politiskus ieteikumus un konsultācijas Eiropas organizācijām un dalībvalstīm, nodrošinot ciešu sadarbību ar romu kopienu un organizācijām. Institūtam būs neatkarīgās institūcijas statuss un tās budžets veidosies no dažādiem fondiem, kā arī EP un ES budžeta.

Komitejas sanāsmēs apspriesti šādi tematisko grupu jautājumi:

- par romu veselības aprūpes jautājumiem;
- par likumdošanas jautājumiem saistībā ar nelegālajām romu ciematiem, sociālajiem mājokļiem, un par alternatīvām piespiedu romu evakuācijai;
- par antičigānisma, naida runu un naida noziegumu pret romiem izpausmēm un izplatību mūsdienī sabiedrībā;
- par bērnu tirdzniecību un agrīnām laulībām romu kopienā;
- par romu valodas aizsardzību un veicināšanu;
- par romu bērnu pirmsskolas izglītības jautājumiem.

2014.gada 19.-21.novembrī notika CAHROM sekretariāta organizēta ekspertu tematiskā vizīte uz Čehiju par romu bērnu pirmsskolas izglītības jautājumiem, kurā piedalās eksperti no Latvijas, Polijas, bijušās Dienvidslāvijas Republikas, Maķedonijas un Ungārijas. No Latvijas puses piedalās IZM ieteiktais eksperts romu izglītības jautājumos un speciāliste pirmsskolas izglītības jautājumos Sarmīte Joma.

Rekomendācijas romu integrācijas politikas efektīvajai īstenošanai

EK ziņojuma faktu lapā par Latvijas romu integrācijas politikas īstenošanu ir sniegti šādi ieteikumi:³⁸

- 1) Jānodrošina efektīvu romu iekļaušanas pasākumu īstenošana izglītības, mājokļu, veselības aprūpes un nodarbinātības jomā, turklāt piešķirot atbilstošu finansējumu;
- 2) Jānodrošina arī turpmāko romu integrācijas atbalsta pasākumu un aktivitāšu monitorings;
- 3) Jānodrošina konstruktīvais dialogs ar pilsonisko sabiedrību un cieši sadarbojoties ar vietējām un reģionālajām pašvaldībām.

Projekta „Dažādi cilvēki. Atšķirīga pieredze. Viena Latvija” rezultātā sagatavoti ieteikumi politikas veidotājiem un pašvaldības speciālistiem darbā ar romu kopienas pārstāvjiem izglītības jomā:

Ieteikumi IZM:

- 1) Īstenojot Izglītības attīstības pamatnostādnes, izstrādāt efektīvu un piemērotu rīcības plānu un pasākumu kopu galveno barjeru mazināšanai, lai nodrošinātu ES Padomes ieteikumu īstenošanu.
- 2) Ņemot vērā romu izglītības problēmas aktualitāti, kā arī praksē un pētījumos gūtos pierādījumus par romu tautības skolotāja palīga lomu šo problēmu risināšanā, nepieciešams rast regulāra finansējuma iespējas skolotāja palīgu-romu darba pirmsskolas grupās un sākumskolas klasēs (kur ir romu bērni/skolēni) apmaksai no valstī pieejamajiem finanšu avotiem (valsts budžets, ES fondi u.c.). Skolotāju palīgu-romu atalgojuma finansējuma modeļa izstrādes gaitā jāizvērtē iespējas noteikt obligātu prasību nodarbināt skolotāja palīgu-romu, ja klasē romu bērnu skaits sasniedz noteiktu līmeni.
- 3) Papildināt IZM veiktā monitoringa romu bērnu izglītības iestādēs statistisko uzskaiti ar izglītības procesa kvalitatīvajiem datiem un statistikas datiem par romu bērniem

³⁸ http://ec.europa.eu/justice/discrimination/files/roma_country_factsheets_2014/latvia_en.pdf

pirmsskolas izglītības iestādēs (līdz 5 gadu vecumam) un par romu studentiem augstskolās.

- 4) Nodrošināt romu bērniem medicīniski-pedagoģiskās komisijas testus/pārbaudes bērnu dzimtajā valodā (vismaz mutisko daļu), izvērtējot katru gadījumu atsevišķi. Izvērtēt šo komisiju praksi rekomendēt romu bērniem speciālās izglītības programmas un tās pamatotību.
- 5) Pedagogu sagatavošanas un tālākizglītības programmas ir būtisks nosacījums multikulturālas izglītības veiksmīgai ieviešanai un romu skolēnu iekļaušanai skolās, tādēļ ir optimāli veidot saikni starp mācību iestādēm un augstskolām, kuras īsteno skolotāju sagatavošanas un tālākizglītošanas programmas.
- 6) Izstrādāt un sniegt atbalsta pasākumus pedagogu profesionālajai izaugsmei iekļaujošas un kvalitatīvas izglītības īstenošanai un multikulturālas izglītības pieejas stiprināšanai.
- 7) Izstrādāt rekomendācijas izglītības iestādēm romu vecāku iesaistīšanai un izglītošanai savu bērnu atbalstam.

Ieteikumi KM:

- 1) Izstrādāt rekomendācijas nozaru ministrijām par nepieciešamajiem atbalsta pasākumiem romu izglītības un nodarbinātības kontekstā, tai skaitā par ES struktūrfondu efektīvāku pieejamību, atbilstoši romu integrācijas vajadzībām lokālajā un reģionālajā līmenī.
- 2) Izstrādāt atbalsta mehānismus, atlasīt efektīvākās metodes un īstenot pasākumus stereotipu un naida runas mazināšanai attiecībā uz romu kopienas.
- 3) Projektu konkursu romu NVO ietvaros par obligātiem noteikt tādu pasākumu/aktivitāšu īstenošanu, kas nodrošina romu un citu tautību pārstāvju ilglaičīgu kontaktu un sadarbību, lai nodrošinātu vienotas sabiedrības veidošanos.

Ieteikumi LM:

- 1) Izstrādāt piemērotu rīcības plānu un efektīvu pasākumu kopu galveno barjeru mazināšanai, lai nodrošinātu ES Padomes ieteikumu īstenošanu, tai skaitā veicinātu pieaugušo romu, kas pārtraukuši mācības, iespējas atgriezties izglītībā un mazinātu romu analfabētu skaitu.
- 2) Iniciēt tādus romu kopienu atbalsta pasākumus, kas nodrošina ģimeņu asistentus romu cilvēku sociālo prasmju attīstīšanai, sniedz iespēju romiem apmeklēt motivēšanas/atbalsta grupas un nodrošina karjeras vadības prasmju veidošanu.
- 3) Izglītot NVA un sociālos darbiniekus par specifisku darbā ar romu kopienas – starpkultūru sadarbības prasmes, individuāla pieeja u.tml.
- 4) Izvērtēt iespējamus grozījumus “Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likumā”, lai veicinātu motivāciju romu jauniešiem nepārtraukt mācības pēc 18 gadu vecuma. Izmaiņu nepieciešamību nosaka fakts, ka daudzi romu tautības pārstāvji, sasniedzot 18 gadu vecumu, pārtrauc mācības, lai iegūtu bezdarbnieka statusu.

Ieteikumi Latvijas pašvaldībām un Latvijas Pašvaldību savienībai:

- 1) Izstrādāt ilgtermiņa integrācijas un attīstības programmas romu kopienu atbalstam, balstoties uz padziļinātu katras konkrētās vietējās situācijas izpēti katrā pašvaldībā.
- 2) Veicināt romu mediatoru programmu izstrādi un īstenošanu ar mērķi pārvarēt atšķirības dažādu pakalpojumu pieejamībā starp romu kopienas un pārējiem iedzīvotājiem.
- 3) Aktīvāk izmantot to NVO, kurām ir pieredze darbā ar romu kopienas, pakalpojumus; veicināt pašvaldības institūciju un NVO sadarbību.

- 4) Veicināt pašvaldību sadarbību reģionālā līmenī – veidot formālas un neformālas sadarbības tīklojumu, popularizēt labo praksi.

Ziņojuma sagatavotājs:
D.Kretalovs, 67330312
Deniss.Kretalovs@km.gov.lv

